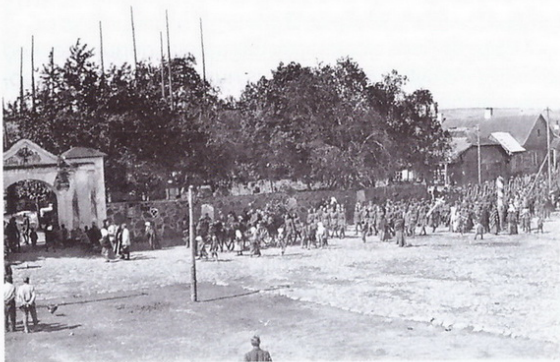


Neregėtoji Žiežmarių aikštė

Rolandas Gustaitis

Pirmąkart plačiai visuomenei pateikiamos niekur kitur iki šiol neskelbtos senos nuotraukos, vaizduojančios Žiežmarių miestelio aikštę ir joje esančius (ar buvusius) pastatus. Nors vaizdai užfiksuoti palyginus neseniai (seniausia nuotrauka daryta prieš 87 metus), tačiau pasikeitimai akivaizdūs. Šios nuotraukos mums leidžia trumpam susitapatinti su anų laikų žmonėmis ir pamatyti tai, ką jie matė kasdieną.

Seniausios aikštės nuotraukos mus pasiekė iš Nepriklausomybės kovų laikotarpio. Pro Žiežmarius žygiavo beičia ilgesnį ar trumpesnį laiką bazavosi keli pėstininkų pulkai, kurie, matyt, turėjo savo fotografus. Pirmoje nuotraukoje iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo užfiksuotos kario laidotuvės. Joje, darytoje 1920 m., matome laidotuvių



1920 m. Kario laidotuvės.

procesiją, iš dabartinės Kauno gatvės įeinančią į aikštę. Vaizdas sunkiai atpažįstamas, nes nėra dabartinės bažnyčios. Tačiau bažnyčia jau buvo pradėta statyti; jos statybos sustojo 1915 m., užėjus vokiečiams. Nuotraukoje matosi statybvietėje išskeltos aukštos kartys. Jei nebūtų šventoriaus tvoros ir medžių, mes jau matytume antroje nuotraukoje (iš to paties archyvo) jamžintą vaizdą - Lietuvos 3-ojo pėstininkų pulko kariai kapeliono (pulko kunigo) paskaita tarp pradėtų statyti Žiežmarių bažnyčios sienų. Tai 1921 m. nuotrauka. Tuo metu senosios medinės bažnyčios vietoje jau buvo išlieti pamatai, pastatytas vieno metro aukščio akmeninis cokolis ir dviejų metrų aukščio sienos. Švari aplinka liudija, kad darbai yra jau seniai sustoję.



1921 m. Kapeliono paskaita.

Bažnyčios statyba atnaujinta 1922 m., pasibaigus Nepriklausomybės kovoms; per du metus, iki 1924 m., ji buvo pastatyta iki stogo, įstiklinti langai, įrengtas vidus. Matyt, pritrūkus lėšų, bažnyčia liko nebaigta – nepastatyti du projekte numatyti bokštai. Kan. J. Kukta bažnyčią išskilmingai pašventino, joje pradėtos laikyti pamaldos. Trečioje nuotraukoje kaip tik ir matome tokią bebokštę bažnyčią. Ši nuotrauka saugoma Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.



Bebokštė bažnyčia.

Gražiai nuotraukoje atrodantys šventoriaus vartai mus pasiekė jau be viršutinės dalies. Kairėje nuotraukos pusėje matome keistos formos (o gal iš vis beformi) pastatą su šventoriaus tvoroje padarytu įėjimu į jį. Tai – laikinoji bažnyčia, kurioje kone visą dešimtmetį vyko pamaldos. O įrengta ji buvo prie medinės senosios bažnyčios varpinės pristaciūs laikiną medinį priestatą.

Dabartinę išvaizdą bažnyčia įgavo 1929 m., kuomet buvo išmūrytas vienas bažnyčios bokštas. Antrasis taip ir liko nepastatytas.

Tokią bažnyčią mes matome XX a. 4 dešimtmetyje da-



Turgadienio diena Žiežmariuose.

rytoje turgadienio ketvirtoje nuotraukoje (originalas yra mokyt. P. Žakevičienės iš Turloviškių k. asmeniniame albume). Kairėje pusėje matome dar tebestovinčią medinę varpinę. Matyti, kad visa turgaus aikštė tuo metu buvo išgrįsta akmenimis, kurios centre jau iškilęs Laisvės paminklas.

Sovietmečiu (1955 m. sausio 13 d.) Žiežmariuose apsilankiusiam rašytojui Jonui Šimkui bažnyčia paliko

nekokį įspūdį: „Miestelio centre stovi mūrinė, aukšta, vienu bokštu bažnyčia, kurią gali matyti iš tolo. Ji tebeslegia visą miestelį“ – rašė jis savo užrašuose, kartu su kitais jo darbais, paskelbtuose 1971 m. Prie to norisi pridėti dar keletą sakinių iš minėto rašytojo atsiminimų apie to meto Žiežmarius – beje, ir rajono centrą: „Viduriu gatvės kriuksėdamas ir neskubėdamas bėga stambus, pasišiaušęs paršas. Stabtelėjo ties finansų skyriumi, bet pagalvojęs paspaudė toliau ir pasuko į Kultūros-švietimo skyriaus kiemą. Gatvėse išklijuoti skelbimai „Mažojo Muko istorija“ 8 val. vakaro. Prie kiekvienų namukų prikabintos geležinės blėkutės su įrašu: „Į gaisrą ateik su brūsoku“, ar kaip ten kitaip“.



Žiežmariai (penkta nuotrauka).

Žaslių gatvės dalis, susisiekianti su aikšte, bene mažiausiai pasikeitė per pastarąjį šimtmetį. Tačiau penktoje nuotraukoje (iš M. Mažvydo bibliotekos) matome vieną įdomų dalyką: pasirodo, kad dviejų aukštų pastatas (nuotraukos centre) buvo tokios pačios plytų stiliaus architektūros, kaip ir kairėje esantis (kuriame šiandien įsikūrusi gėlių parduotuvė). Kažkam vėliau, sovietmečiu, prireikė jį nutinkuoti, todėl šiandien mes matome pilką ir neišvaizdų pastatą, be to, dar ir negyvenamą.

Tarpukariu aikštės viduryje stovėjo visa eilė pastatų,



1932 m. Žiežmariai.

kurie sudegė po vokiečių aviacijos antskryžio 1944 m. Iki mūsų dienų išliko vienintelis raudonų plytų pastatas (kuriame šiandien veikia stomatologinis kabinetas). Vienas iš tokių sudegusių pastatų buvo užfiksuotas 1932 m. (šešta nuotrauka, saugoma taip pat M. Mažvydo bibliotekoje). Dviejų aukštų neįprastos architektūros medinis pastatas stovėjo pakraštyje, kairėje pusėje (žiūrint nuo bažnyčios), o dar kairiau jo jau ėjo Žaslių gatvė.

Ši, jau išnykusi, namų eilė skyrė dvi turgavietes – bažnyčios pusėje būdavo įprastas ūkininkų turgus, o už šių namų, kiek mažesnėje teritorijoje nei pirmoji, vykdavo arklių turgus.

Na ir pabaigai – žiežmariečių nuotrauka atminčiai aikštės centre, prie Laisvės paminklo. Tai XX a. 4 dešimtmečio fotografija iš kaišiadoriečio Giedraus Naudžiūno neigatyvų rinkinio (septinta nuotrauka). Minėta fotografija, manau, labai gerai atspindi aikštės dvasią, nes visgi jos pagrindiniai veikėjai yra ne pastatai, o žmonės, kurių judėjimas aikštėje suteikia jai prasmę...



Žiežmariečių nuotrauka atminčiai aikštės centre prie Laisvės paminklo XX a. 4 deš.